

מורשי נגישות – החוק

ד"ר גבריאלה עילם

בחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (תיקון מס. 2) התשס"ה-2005 מוגדרים שני מקצועות חדשים: מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה (מתו"ס) ומורשה לנגישות השירות.

במסמך זה נעשה ניסיון לרכז, מתוך החוקים והתקנות את המידע והנתונים המתייחסים במפורש למורשי הנגישות מבחינת הגדרת אנשי המקצוע, ותפקידם על פי החוק.

מבוא

"זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות ומחויבותה של החברה בישראל לזכויות אלה, מושתתות על ההכרה בעקרון השוויון, על ההכרה בערך האדם שנברא בצלם ועל עקרון כבוד הבריות." זהו עיקרון היסוד עליו מבוסס חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998. מטרת החוק הינה: "להגן על כבודו וחירותו של אדם עם מוגבלות, ולעגן את זכותו להשתתפות שוויונית ופעילה בחברה בכל תחומי החיים, וכן לתת מענה הולם לצרכיו המיוחדים באופן שיאפשר לו לחיות את חייו בעצמאות מרבית, בפרטיות ובכבוד, תוך מיצוי מלוא יכולתו."

בתיקון מס' 2 לחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות משנת התשס"ה-2005 מוגדרת הזכות לנגישות כעיקרון יסודי: "אדם עם מוגבלות זכאי לנגישות למקום ציבורי ולשירות ציבורי."¹ נקבעת חובת איסור הפליה: "אין מפלים אדם עם מוגבלות ואין פוגעים בזכותו לנגישות, והכל בהתאם להוראות פרק זה."², ומנוסחת במפורט חובת הנגישות לאנשים עם מוגבלות. הפירוט מופיע בפרק ה'1: "מקום ציבורי ושירות ציבורי" ובתיקונים למספר חוקים וביניהם: חוק התכנון והבניה³, וחוק רישוי עסקים⁴.

העקרונות האלה על משמעותם בחוק השוויון מציגים את רוח החוק ועוברים כחוט מקשר בכל חלקי החוק והתקנות הנלוות המפרטות את אופן הביצוע הנדרש והמחייב על פי החוק.

¹ חוק השוויון, סעיף 19ב (ראו להלן ב"מקורות" - הגדרות קיצור לחוקים ותקנות)

² חוק השוויון, סעיף 19ג

³ תיקון מס' 71

⁴ תיקון מס' 22

מורשי נגישות – התפקיד לפי החוק

שני מקצועות חדשים שהתמחותם בתחום הנגישות מוגדרים בחוק השוויון התשס"ה-2005:
מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה (מתו"ס) ומורשה לנגישות השירות.

מורשי הנגישות הם על פי החוק הגורמים המקצועיים לתכנון, ייעוץ ואישור בכל הקשור לנגישות הסביבה והשירות לאנשים עם מוגבלות. בחוק השוויון נקבע מי יוכל להיות מורשה נגישות, מהו הידע המקצועי הנדרש ומהם תפקידי ואחריותו על פי החוק.

תפקידיהם של מורשי הנגישות מפורטים בחוק השוויון בתקנות הנלוות (שחלקן עדיין לא אושר על ידי כל הגורמים המחייבים) ובחוקים רלוונטיים נוספים.

חוות דעת, ייעוץ ואישור של מורשה נגישות נדרשים:

- לקבלת אישור או תעודת גמר לבניין ציבורי חדש, מוסד חינוכי חדש, בניין מגורים חדש או חלק ממנו. (מורשה לנגישות מתו"ס ומורשה לנגישות השירות) לפי חוק התכנון והבניה חובה לקבל **חוות דעת של מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה** לאחר **התייעצות עם מורשה לנגישות השירות** לצורך קבלת אישור או תעודת גמר לבניין ציבורי חדש, למוסד חינוך חדש או לבנין מגורים חדש או חלק ממנו.

" לא יינתן היתר, אישור או תעודת גמר, לפי הענין, לבנין שהוא מקום ציבורי חדש, למוסד חינוך חדש... או לבנין מגורים חדש..., או לחלק ממנו, אלא אם כן התקבלה **חוות דעת של מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה, לאחר התייעצות עם מורשה לנגישות השירות**..."⁵

"מקום ציבורי חדש יהיה נגיש לאנשים עם מוגבלות ויבוצעו בו התאמות נגישות", בהתאם לתקנות שיקבע שר הפנים (לפי דרישות חוק זה), "וברוח עקרונות היסוד ומטרותיו של חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות."⁶

התיקון בחוק התכנון והבניה ייכנס לתוקף ביום תחילת התקנות שייקבעו על ידי שר הפנים.

- לקבלת רישיון עסק. (מורשה לנגישות השירות ומורשה לנגישות מתו"ס) לפי חוק רישוי עסקים נדרשת **חוות דעת של מורשה לנגישות השירות וחוות דעת של מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה** כדי לקבל רישיון או היתר זמני לעסק שהוא מקום ציבורי או שירות ציבורי.

⁵ חוק התכנון והבניה, נגישות מקום ציבורי חדש, סעיף 3158

⁶ חוק התכנון והבניה, נגישות מקום ציבורי חדש, סעיף 1158

"רשות הרישוי לא תיתן רישיון או היתר זמני לעסק טעון רישוי שהוא מקום ציבורי או שירות ציבורי, אלא אם כן מצאה רשות הרישוי כי קוימו הוראות הנגישות לפי פרק ה' לחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, על סמך **חוות דעת של מורשה לנגישות השירות וחוות דעת של מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה.**"⁷

- ייעוץ של **מורשה לנגישות מבנים** נדרש לקביעת התחולה של תקנות התכנון והבניה (בקשה להיתר תנאים ואגרותיו) על מקום ציבורי ובניין ציבורי.⁸
- ביצוע התאמות נגישות לשירות לפי התקנות ייעשה במידת הצורך בהתייעצות עם **מורשה לנגישות השירות ומורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה.**⁹
- נדרשת התייעצות עם **מורשה לנגישות השירות** להתקנת מערכת עזר קבועה לשמיעה.¹⁰
- נדרש אישור של **מורשה לנגישות השירות** להתקנת מערכת עזר ניידת לשמיעה.¹¹

נדרש ייעוץ ואישור של מורשה נגישות בהכנת תוכנית התאמה:

- ייעוץ ואישור בהכנת תוכנית התאמה והנגשה בשירותי בריאות (**מורשה לנגישות השירות ומורשה לנגישות מתו"ס**).
"כל בית חולים וכל קופת חולים וכן ספק שירותי בריאות גדול אחר שקבע שר הבריאות... יגישו לשר הבריאות תכנית המפרטת את דרכי הנגשתם של שירותי הבריאות הניתנים על דם, ושל מקומות ציבוריים שבהם ניתנים שירותי בריאות, עד תום שישה חודשים מיום פרסום התקנות...; התכנית תיערך בהתייעצות עם **מורשה לנגישות השירות ומורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה, לפי הענין, ובאישורם.**"¹²
- ייעוץ ואישור בהכנת תוכנית התאמה והנגשה למוסד על-תיכוני (**מורשה לנגישות מתו"ס ומורשה לנגישות השירות**).
"בעל מוסד על-תיכוני יגיש לשר החינוך ולשר התעשייה, המסחר והתעסוקה, לפי הענין, תכנית המפרטת את דרכי הנגשתו והתאמתו של המוסד העל-תיכוני ושירותי ההשכלה

⁷ חוק רישוי עסקים, סעיף 8ב.

⁸ לפי תקנות נגישות למקום ציבורי חדש, פרק א': פרשנות, מקום ציבורי חדש סעיף 8.3.1, בניין ציבורי אחר, סעיף 8.33

⁹ תקנות נגישות לשירות, סעיף 7

¹⁰ תקנות נגישות לשירות, סעיף 28

¹¹ תקנות נגישות לשירות, סעיף 28

¹² חוק השוויון, סימן ו': שירות בריאות ומקום ציבורי שבו ניתן שירות בריאות – נגישות, תוכנית הנגשה והתאמה - סעיף 19ט

הניתנים על ידו, ... **התכנית תיערך בהתייעצות עם מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה ומורשה לנגישות השירות, ובאישורם.**¹³

- **ייעוץ התאמות למוסדות על תיכונים בהנגשה עבור סטודנט עם מוגבלות בתקופת הביניים (מורשה לנגישות השירות ומורשה לנגישות מתו"ס).**
 "הוראות הנגישות לענין נגישות מוסדות על-תיכונים ושירותי ההשכלה הניתנים על ידיהם, ... יוחלו בהדרגה, במשך תקופה של שש שנים... (תקופת הביניים) ...
 עד תום תקופת הביניים, מוסדות על-תיכונים יבצעו התאמות נגישות, באופן סביר, בעבור סטודנט עם מוגבלות, לפי העניין, הלומד במקום כאמור או העומד ללמוד בו, **בהתייעצות עם מורשה לנגישות השירות ומורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה,** לפי העניין;¹⁴

- **ייעוץ ואישור תוכנית הנגשה של מוסד חינוך ושירותי חינוך (מורשה לנגישות מתו"ס ומורשה לנגישות השירות).**
 "בעלים של מוסדות חינוך יגישו לשר החינוך תוכנית המפרטת את דרכי הנגשתו והתאמתו של מוסד החינוך ושירותי החינוך הניתנים על ידו...; התוכנית תיערך **בהתייעצות עם מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה ומורשה לנגישות השירות, ובאישורם.**"¹⁵

- **ייעוץ ואישור תוכנית הנגשה למדרכות, כבישים, צמתים, גשרים, מנהרות ומעברים להולכי רגל (מורשה לנגישות מתו"ס)**
 "לענין מדרכות, כבישים, צמתים, גשרים, מנהרות ומעברים אחרים המיועדים להולכי רגל שנבנו לפני י' בחשוון התשס"ז (1 בנובמבר 2006) (תשתיות דרכים קיימות), יגיש גוף מבצע לשר האחראי, לפי העניין... תכנית המפרטת את דרכי הנגשתן של תשתיות הדרכים הקיימות שבאחריותו; התכנית תיערך **בהתייעצות עם מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה ובאישורו;** היה הגוף המבצע רשות מקומית, תוגש התוכנית לשר הפנים.¹⁶

- **ייעוץ ואישור תכנית הנגשה לשירותי חירום קיימים (מורשה לנגישות השירות).**
 "לעניין כלל השירותים הניתנים לציבור בקשר להתגוננות אזרחית ובקשר למצב חירום, שניתנו לפני י' בחשוון התשס"ז (1 בנובמבר 2006) (...שירותי שעת חירום קיימים), יגיש גוף האחראי לשירות, לשר הביטחון, עד תום שישה חודשים מיום פרסום התקנות... תכנית המפרטת את דרכי הנגשתם של שירותי שעת חירום קיימים שבאחריותם; התכנית תיערך **בהתייעצות עם מורשה לנגישות השירות, ובאישורו.**"¹⁷

¹³ חוק השוויון, סימן ז': מוסדות חינוך, מוסדות על תיכונים, שירותי חינוך והשכלה-נגישות, חלק א': מוסדות על-תיכונים, תוכנית הנגשה והתאמה - סעיף 19ל

¹⁴ חוק השוויון, סימן ז': מוסדות חינוך, מוסדות על תיכונים, שירותי חינוך והשכלה-נגישות, חלק א': מוסדות על-תיכונים, החלה הדרגתית - סעיף 19לא

¹⁵ חוק השוויון, סימן ז': מוסדות חינוך, מוסדות על תיכונים, שירותי חינוך והשכלה-נגישות, חלק ב': מוסדות חינוך ושירותי חינוך, תוכנית הנגשה והתאמה - סעיף 19לג

¹⁶ חוק השוויון, סימן ט': דרכים – נגישות, נגישות דרכים - סעיף 19לט(ה)

¹⁷ חוק השוויון, סימן י': שירותי שעת חירום – נגישות, נגישות שירותי שעת חירום - סעיף 19מו(ו)

- אישור של תוכנית הנגשה למקום ציבורי שאינו בנין על ידי **מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה** לאחר שהתייעץ עם **מורשה לנגישות השירות**.¹⁸
- להכנת תוכנית לביצוע התאמות נגישות באתר נדרש אישור של **מורשה לנגישות תשתיות, מבנים וסביבה** שהתייעץ עם **מורשה לנגישות השירות**; כמו כן נדרשת התייעצות עם **מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה** לבחינת הערות הציבור לתוכנית שהוכנה לביצוע התאמות נגישות לאתר.¹⁹
- נדרש אישור של **מורשה לנגישות השירות** לתוכנית להדרכת העובדים במתן שירות נגיש, ולתוכן ההדרכה.²⁰

נדרש אישור של מורשה נגישות על ביצוע ההנגשה

- אישור של **מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה** על השלמת ביצוע תוכנית ההנגשה במקום ציבורי שאינו בנין²¹
- אישור של **מורשה לנגישות תשתיות, מבנים וסביבה** על השלמת ביצוע תוכנית התאמות הנגישות באתר.²²
- אישור של **מורשה לנגישות השירות** על ביצוע בדיקה תקופתית של התאמות נגישות השירות.²³
- אישור של **מורשה לנגישות השירות** על ביצוע התאמות נגישות בשירותי האינטרנט (בהתייעצות עם גורם בעל ניסיון בהנגשת שירותי אינטרנט לאנשים עם מוגבלות).²⁴

¹⁸ לפי תקנות נגישות למקום שאינו בנין, פרק ב' – התאמות נגישות במקום שאינו בנין, סעיף 2. הוראות כלליות, וכן תוספת שלישית, אישור של מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה לתכנית פעולה ולהשלמת ביצוע התאמות נגישות במקום שאינו בנין.

¹⁹ לפי תקנות נגישות לאתר, סעיף 3. ביצוע התאמות נגישות באתר, וכן תוספת שניה 3(ד), אישור של מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה לתכנית פעולה או להשלמת ביצוע התאמות נגישות באתר.

²⁰ תקנות נגישות לשירות, סעיף 90

²¹ לפי תקנות נגישות למקום שאינו בנין, פרק ב' – התאמות נגישות במקום שאינו בנין, סעיף 2. הוראות כלליות, וכן תוספת שלישית, אישור של מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה לתכנית פעולה ולהשלמת ביצוע התאמות נגישות במקום שאינו בנין.

²² תקנות נגישות לאתר, סעיף 3. ביצוע התאמות נגישות באתר, וכן תוספת שניה 3(ד), אישור של מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה לתכנית פעולה או להשלמת ביצוע התאמות נגישות באתר.

²³ תקנות נגישות לשירות, סעיף 30

²⁴ תקנות נגישות לשירות, סעיף 37

נדרשת חוות דעת של מורשה לנגישות השירות במקום הנותן שירות בעיקר לאנשים עם מוגבלות

- התאמות נגישות נוספות במקום ציבורי קיים והשירות הניתן בו הוא בעיקר לאנשים עם מוגבלות - נדרשת בדיקת הצורך בביצוע התאמות נוספות על ידי **מורשה לנגישות השירות** והתייעצות עם **מורשה לנגישות השירות** בביצוע ההתאמות שנמצאו חסרות על פי הבדיקה הנ"ל.²⁵
- במקום ציבורי שאינו בנין והשירות הניתן בו הוא בעיקר לאנשים עם מוגבלות - נדרשת בדיקת הצורך בביצוע התאמות נוספות על ידי **מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה** שהתייעץ עם **מורשה לנגישות השירות**.²⁶

נדרש ייעוץ / חוות דעת של מורשה נגישות לתכנון וביצוע הנגשה חלופית

- **ייעוץ של מורשה לנגישות מתו"ס** לביצוע התאמות נגישות חלופיות בתשתיות דרכים קיימות.
"נוכח מהנדס רשות מקומית או מתכנן מחוז, לפי העניין, כי מתקיימת הוראה מהוראות...[לקביעת פטור להנגשת תשתיות דרכים קיימות], יבוצעו התאמות נגישות חלופיות שהן סבירות בנסיבות העניין כפי שיקבע מהנדס הרשות המקומית או מתכנן המחוז, לפי העניין, **בהתייעצות עם מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה**."²⁷
- **ייעוץ של מורשה לנגישות מתו"ס** להתאמת נגישות כחלופה למעלית.
"בכל בנין נגיש תותקן מעלית נגישה לנשיאת בני אדם... ולא ינתן היתר לבניית בנין נגיש שאין בו תנאי המחייב התקנת מעלית כאמור.
...בכל אגף שאינו בנין נגיש יותקן או יבנה, לפי העניין, אחד מאלה –
(א) מעלית נגישה;
(ב) התאמת נגישות כחלופה למעלית, שאישר מהנדס הוועדה, לאחר שנועץ **במורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה**;
(ג) פיר למעלית."²⁸

²⁵ לפי תקנות נגישות למקום ציבורי קיים, פרק ב' – התאמות נגישות למקום ציבורי קיים, התאמות נגישות במקום ציבורי.

²⁶ לפי תקנות נגישות למקום שאינו בנין, פרק ב' – התאמות נגישות במקום שאינו בנין, סעיף 2. הוראות כלליות.

²⁷ חוק השוויון, סימן ט': דרכים – נגישות, נגישות דרכים - סעיף 19ל(ח)

²⁸ חוק השוויון, תוספת שניה, תיקון מס' 71 לחוק התכנון והבניה, התשכ"ה-1965

- ייעוץ של מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה להקמת מקומות חניה נגישים שלא בתחום המגרש.²⁹
- ייעוץ של מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה כדי לאשר דרך נגישה בשיפוע שלא יעלה על 10% לבנין מגורים חדש במגרש ששטחו קטל מ – 1.5 דונם.³⁰
- במקומות ציבוריים קיימים נדרשת חוות דעת של מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה לצורך ביצוע חלופה או קבלת פטור מביצוע התאמת נגישות מסיבות הנדסיות.³¹
- במקום חדש שאינו בנין נדרשת הוראה/ חוות דעת של מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה לכבש בשיפוע העולה על 8% (עד מקסימום 10%)³²
- באתר חדש נדרש אישור של מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה כדי להתיר, מסיבות הנדסיות, שיפוע של יותר מ – 8% (מקסימום 10%).³³

נדרש אישור של מורשה נגישות לתכנון וביצוע הנגשה חלופית

- הסבר ואישור של מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה כדי לאפשר שהדרך הנגישה המקשרת בין בניינים לא תהיה הדרך העיקרית המיועדת לשימוש הציבור והיא עוברת דרך בנין אחר.³⁴
- אישור של מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה להתקנת כבש או מעלית כאשר הפרש הגובה בין פני מדרכה למפלס הכניסה הנגיש לבניין בדרך הנגישה מחוץ לבניין עולה על 150 ס"מ (ולא יותר מ – 300 ס"מ).³⁵

²⁹ לפי תקנות נגישות למקום ציבורי חדש, סימן יד' – פטור ודרישות מופחתות, דרישות מופחתות להתקנת חניה נגישה, סעיף 8.238

³⁰ לפי תקנות נגישות למקום ציבורי חדש, סימן ז' – פטורים ודרישות מופחתות, פטור ודרישות מופחתות מהתקנת דרך נגישה לבנין מגורים חדש, סעיף 8.301

³¹ לפי תקנות נגישות למקום ציבורי קיים, פרק ב' – התאמות נגישות למקום ציבורי קיים, סעיף 9. חלופות ופטור, וכן תוספת חמישית - טופס לצורך ביצוע חלופה או פטור.

³² לפי תקנות נגישות למקום שאינו בניין, תוספת שניה (תקנה 2(ב)), הוראות נגישות סעיף 2. הוראות כלליות. תקנות נגישות לאתר, תוספת ראשונה: התאמות נגישות באתר 3(ב)

³⁴ לפי תקנות נגישות למקום ציבורי חדש, פרק ב': בנין ציבורי חדש, סימן ב' – דרך נגישה, קשר פיזי בין בניינים באותו מגרש סעיף 8.51

³⁵ לפי תקנות נגישות למקום ציבורי חדש, פרק ב': בנין ציבורי חדש, סימן ב' – דרך נגישה, הפרשי גבהים ושיפועים בדרך נגישה מחוץ לבניין, סעיף 8.55

- אישור של **מורשה לנגישות מבנים** כדי להתיר התקנת מעלון אנכי בתוספת לבנין קיים שמסיבות של תכנון והנדסה לא ניתן להתקין בה מעלית.³⁶
- אישור של **מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה** לרוחב מוקטן של רצועת הליכה במדרכה להולכי רגל.³⁷
- במקום ציבורי שאינו בניין נדרש אישור **מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה** וסביבה לביצוע התאמת נגישות חלופית.³⁸
- אישור **מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה** כדי לקבוע מהו מרחק סביר בין מוקדי עניין דומים באתר או אתרים שרק חלק מהם (כלומר לא כולם) יהיו נגישים לאנשים עם מוגבלות.³⁹
- אישור של **מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה** להתאמת נגישות חלופית באתר עקב פטור מסיבות הנדסיות.⁴⁰

נדרש ייעוץ / חוות דעת של מורשה נגישות לקבלת פטור מהנגשה

- ייעוץ של **מורשה לנגישות מתו"ס** למתן פטור לביצוע התאמות בתשתיות דרכים קיימות.
"מהנדס רשות מקומית או מתכנן מחוז, לפי העניין, **בהתייעצות עם מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה**, רשאי לקבוע פטור, מלא או חלקי, מביצוע הוראות לפי סעיף זה בקשר לתשתיות דרכים קיימות, בהתקיים..."⁴¹
- ייעוץ של **מורשה לנגישות מתו"ס** למתן פטור לביצוע התאמות נגישות בשטח המשותף שבבנין מגורים חדש.
"שר הפנים, בהתייעצות עם... יקבע בהתאם לעקרונות היסוד, מטרותיו והוראותיו של חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות ובהתחשב בתקן הישראלי, את הסידורים הנדרשים כדי לאפשר לאדם עם מוגבלות נגישות, באופן סביר, בשטח המשותף שבבנין מגורים חדש;..."

³⁶ לפי תקנות נגישות למקום ציבורי חדש, סימן יד' – פטור ודרישות מופחתות, פטור מהתקנת דרך נגישה, סעיף 8.232

³⁷ לפי תקנות דרכים נגישות, פרק ב': מדרכות להולכי רגל, סימן א' – רצועת הליכה.

³⁸ לפי תקנות נגישות למקום שאינו בניין, פרק ב' – התאמות נגישות במקום שאינו בנין, סעיף 4. פטור וחלופות וכן תוספת רביעית, אישור של מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה בדבר סיבות הנדסיות לביצוע חלופה או פטור.

³⁹ לפי תקנות נגישות לאתר, סעיף 2. מוקדי עניין נגישים.

⁴⁰ תקנות נגישות לאתר, סעיף 4. חלופות לביצוע עקב סיבות הנדסיות ופגיעה במהות, וכן תוספת שלישית (תקנה 4(א)), אישור של מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה לצורך ביצוע חלופה או פטור באתר.

⁴¹ חוק השוויון, סימן ט': דרכים – נגישות, נגישות דרכים - סעיף 19ל(טז)

מי שחייב בהתקנת התאמת נגישות לפי סעיף זה, יהיה פטור מביצוע אותה התאמת נגישות אם נקבע, לאחר **התייעצות במורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה**, כי מתקיים בהתאמת הנגישות אחד התנאים [היא מטילה נטל גבוה מאוד, ... היא אינה ניתנת לביצוע מסיבות הנדסיות; ... היא פוגעת באופן מהותי באופיו המיוחד של המקום, ...]⁴²

- **ייעוץ של מורשה לנגישות מתו"ס למתן פטור מביצוע התאמות נגישות במקלט.**
 "התאמות נגישות במקלטים לאנשים עם מוגבלות...מקלט בבית, במפעל או במבנה אחר, וכן מקלט ציבורי ומחסה ציבורי, שההיתר לגביו ניתן לאחר י"ג בניסן התשס"ז (1 באפריל 2007) (להלן-המועד הקובע), לרבות הנתיב ודרך הגישה אליו (בסעיף זה- מקלט) יהיו נגישים לאנשים עם מוגבלות, בהתאם להוראות שיקבע שר הביטחון לפי סעיף זה וברוח עקרונות היסוד ומטרותיו של חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות.
 שר הביטחון יקבע את התאמות הנגישות הנדרשות על מנת לאפשר לאדם עם מוגבלות נגישות למקלט ובמקלט, באופן סביר, בהתחשב בתקן הישראלי ובהוראות חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות; ... ובלבד שיינתן מענה חלופי הולם ונגיש לאנשים עם מוגבלות באותו מבנה, ולעניין מקלט שנבנה במבנה שהיה קיים לפני המועד הקובע- ינתן מענה חליפי באותו מבנה או במבנה סמוך אליו, ובלבד שאפשרות ההגעה למקלט החליפי הסמוך אינן מכבידות על אדם עם מוגבלות....
 מי שחייב בהתקנת התאמה לפי [הסעיפים לעיל]... יהיה פטור מביצוע אותה התאמה אם קבעה הרשות המוסמכת, לאחר **התייעצות עם מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה**, אחד מאלה..."⁴³

- **במקומות ציבוריים קיימים נדרשת חוות דעת של מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה לצורך ביצוע חלופה או קבלת פטור מביצוע התאמת נגישות מסיבות הנדסיות.**⁴⁴

נדרש אישור של מורשה נגישות לקבלת פטור מהנגשה

- **אישור של מורשה לנגישות מתו"ס על פטור מסיבות הנדסיות למקום ציבורי או שירות ציבורי.**
 "מי שחייב בביצוע התאמות נגישות... במקום ציבורי קיים או בשירות ציבורי, יהיה פטור, ...מביצוע התאמת נגישות מסוימת, אם... התאמת הנגישות אינה ניתנת לביצוע מסיבות הנדסיות **ומורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה** אישר זאת."⁴⁵

⁴² חוק התכנון והבניה, שטח משותף בבנין מגורים חדש, סעיף 2158

⁴³ חוק השוויון, תוספת שניה, סעיף 18. תיקון מס' 13 לחוק ההתגוננות האזרחית, התשי"א-1951, התאמות נגישות במקלטים לאנשים עם מוגבלות.

⁴⁴ לפי תקנות נגישות למקום ציבורי קיים, פרק ב' – התאמות נגישות למקום ציבורי קיים, סעיף 9. חלופות ופטור, וכן תוספת חמשית - טופס לצורך ביצוע חלופה או פטור.

⁴⁵ חוק השוויון, סימן ה' סייגים לחובת הנגישות, פטור מסויים מביצוע התאמת נגישות - סעיף 19.ג.

"מי שחייב בהתקנת התאמת נגישות, במקום ציבורי חדש, יהיה פטור מביצוע אותה התאמת הנגישות אם נקבע כי מתקיים אחד מאלה: ... ההתאמה אינה ניתנת לביצוע מסיבות הנדסיות **ומומחה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה אישר** זאת; ... בקשה לפטור בצירוף הבקשה להיתר **ואישור מומחה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה** תוגש למהנדס הוועדה, ומהנדס הוועדה יעביר העתק מהבקשה לנציב; ..."⁴⁶

- **אישור של מורשה לנגישות מתו"ס על פטור מהנגשה מסיבות הנדסיות למוסד על-תיכוני.**

"מי שחייב בביצוע התאמת נגישות... במקום ציבורי קיים שהוא מוסד על-תיכוני יהיה פטור מביצוע התאמת נגישות מסויימת אם קבע הנציב... [ש]התאמת הנגישות אינה ניתנת לביצוע מסיבות הנדסיות, **ומורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה אישר זאת**."⁴⁷

- **נדרש אישור של מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה על פטור מביצוע נגישות מדרך ציבורית לתוספת לבניין קיים.**⁴⁸
- **במקום ציבורי שאינו בניין נדרש אישור מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה על פטור מביצוע התאמת נגישות מסיבות הנדסיות.**⁴⁹
- **במתחם הרפתקאות ואטרקציות במקום ציבורי שאינו בניין נדרש אישור של מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה למניעת הימצאות כיסא גלגלים או מושב מותאם במתקן הרפתקאות עקב סיבות הנדסיות.**⁵⁰
- **נדרש אישור של מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה לפטור מביצוע התאמות נגישות באתר עקב סיבות הנדסיות. וכן נדרש אישור של מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה לקבלת פטור מביצוע התאמת נגישות חלופית באתר עקב סיבות הנדסיות.**⁵¹

⁴⁶ חוק התכנון והבניה, נגישות מקום ציבורי חדש, סעיף 1158

⁴⁷ חוק השוויון, סימן ז': מוסדות חינוך, מוסדות על תיכונים, שירותי חינוך והשכלה-נגישות, חלק א': מוסדות

על-תיכונים, פטור מסוים מביצוע התאמת נגישות - סעיף 19כט1

⁴⁸ לפי תקנות נגישות למקום ציבורי חדש, סימן יד' - פטור ודרישות מופחתות, פטור מהתקנת דרך נגישה,

סעיף 8.232

⁴⁹ לפי תקנות נגישות למקום שאינו בניין, פרק ב' - התאמות נגישות במקום שאינו בניין, סעיף 4. פטור וחלופות וכן תוספת רביעית, אישור של מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה בדבר סיבות הנדסיות לביצוע חלופה או פטור.

⁵⁰ לפי תקנות נגישות למקום שאינו בניין, פרק ב' - התאמות נגישות במקום שאינו בניין, סעיף 10. מתחם

הרפתקאות ואטרקציות.

⁵¹ תקנות נגישות לאתר, סעיף 4. חלופות לביצוע עקב סיבות הנדסיות ופגיעה במהות וכן תוספת שלישית 4(א),

אישור של מורשה לנגישות מבנים תשתיות וסביבה לצורך ביצוע חלופה או פטור באתר.

נדרש אישור של מורשה לנגישות להתאמות במקום עבודה

- אישור של מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה ו/או **מורשה לנגישות השירות**, לפי העניין, לאחר התקנת התאמה במקום עבודה כאשר מגישים בקשה להשתתפות המדינה.

"בקשה להשתתפות המדינה... לאחר התקנת ההתאמה, ימסור המעביד למנהל אישור של **מורשה לנגישות בתחום הנוגע** בדבר על תקינות ההתאמה, בטיחותה והתאמתה לצורכי העובד, ... וכן קבלות או מסמכים אחרים לפי דרישת המנהל; ראה המנהל כי המעביד זכאי להשתתפות המדינה לפי תקנות אלה יאשר, בתוך 15 ימים מיום שהומצאו לו כל המסמכים והקבלות כנדרש, להעביר את סכום ההשתתפות לידי המעביד... אישור מורשה לנגישות כאמור בתקנת משנה (ג) לא יידרש לעניין הדרכה ראשונית למעביד, שירותי תרגום ותמלול, או התאמה אחרת שהורה המנהל לעניין זה.⁵² "המנהל" - עובד הציבור ששר התעשייה, המסחר והתעסוקה הסמיך לעניין תקנות אלה;

הגדרת המקצוע

המקצועות של מורשי נגישות מוגדרים בחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות.⁵³

מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה

"מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה יהיה מי שמתקיימות בו ההוראות לפי סעיף זה והוא רשום במדור מורשים לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה בפנקס המהנדסים והאדריכלים או במדור מורשים לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה בפנקס ההנדסאים והטכנאים...

...כשיר להיות מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה הוא אחד מאלה:

אדריכל או מהנדס, הרשומים בפנקס המהנדסים והאדריכלים, במדור הקשור למבנים, תשתיות וסביבה...;

הנדסאי הרשום בפנקס ההנדסאים והטכנאים, והוא רשום בפנקס בתחום הקשור למבנים ותשתיות...;

הוא מקיים דרישות שקבע שר התעשייה המסחר והתעסוקה בהתייעצות עם הנציב לעניין הכשרה לרבות הכשרה מעשית, השתלמות ובחינות הסמכה בכל הקשור להוראות נגישות לפי פרק זה ולפי חוק התכנון והבנייה...;

...הרשם ינפיק תעודת מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה למי שרשום כאמור... כמורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה...;

⁵² תקנות השתתפות המדינה במימון, סעיף 4(ג), 4(ד).

⁵³ ראו חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (תיקון מס. 2, התשס"ה-2005 ותיקון מס. 4 התשס"ז-2007), סימן י"א, סעיפים 19א, 19מא.

... "הרשם" - אחד מאלה, לפי העניין:

- (1) לעניין מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה שהוא אדריכל או מהנדס - הרשם כמשמעותו בסעיף 8 לחוק המהנדסים והאדריכלים;
- (2) לעניין מורשה לנגישות מבנים, תשתיות וסביבה שהוא הנדסאי - עובד של משרד התעשייה המסחר והתעסוקה שהוא בעל השכלה אקדמית ושהמנהל הכללי של אותו משרד הסמיכו לעניין זה;
- (3) לעניין מורשה לנגישות השירות - עובד של משרד התעשייה המסחר והתעסוקה שהוא בעל השכלה אקדמית ושהמנהל הכללי של אותו משרד הסמיכו לעניין זה.⁵⁴

מורשה לנגישות השירות

"הרשם ינהל פנקס המורשים לנגישות השירות..."

מורשה לנגישות השירות יהיה מי שמתקיימות בו הוראות לפי סעיף זה, והוא רשום בפנקס המורשים לנגישות השירות...

... כשיר להיות מורשה לנגישות השירות הוא אחד מאלה:

אדריכל או מהנדס, הרשומים בפנקס המהנדסים והאדריכלים, במדור הקשור למבנים, תשתיות וסביבה...;

הנדסאי הרשום בפנקס ההנדסאים והטכנאים, והוא רשום בפנקס בתחום הקשור למבנים ותשתיות...;

הוא בעל מקצוע אקדמי או טכנולוגי אשר שר התעשייה המסחר והתעסוקה, בהתייעצות עם הנציב, הכיר בו כמקצוע מתאים לצורך הכרה בו כמורשה לנגישות השירות לרבות רופא אחות, מרפא בעיסוק, פיזיותרפיסט, פסיכולוג, עובד סוציאלי, או קלינאי תקשורת;

הוא בעל תואר אקדמי בנגישות לאנשים עם מוגבלויות שונות ממוסד להשכלה גבוהה, ושר התעשייה המסחר והתעסוקה, בהתייעצות עם הנציב, הכיר בתואר כאמור כהכשרה מתאימה למורשה לנגישות השירות;

הוא בעל תואר אקדמי בנגישות לאנשים עם מוגבלויות שונות ממוסד להשכלה גבוהה בחוץ לארץ, ושר התעשייה המסחר והתעסוקה, בהתייעצות עם הנציב, הכיר במוסד והכיר בתואר כהכשרה מתאימה למורשה לנגישות השירות;

הוא מקיים דרישות שקבע שר התעשייה המסחר והתעסוקה בהתייעצות עם הנציב לעניין הכשרה לרבות הכשרה מעשית, השתלמות ובחינות הסמכה בכל הקשור להוראות הנגישות לפי פרק זה לפי העניין...;

...הרשם ינפיק תעודת מורשה לנגישות השירות למי שרשום כאמור... כמורשה לנגישות השירות; בתעודה יירשמו פרטים בדבר המקצוע או התואר של המורשה, לפי העניין.⁵⁵

⁵⁴ חוק השוויון, סימן י"א: מורשי נגישות ורכזי נגישות, סעיף 19מא.

⁵⁵ חוק השוויון, סימן י"א: מורשי נגישות ורכזי נגישות, סעיף 19מא1.

סיכום ומסקנות

ייתכן שקצת מייגע לקרוא את הרשימה המרוכזת של הנתונים המתייחסים במפורש למורשי הנגישות בחוק השוויון, בחוקים נוספים ובתקנות הנלוות לחוק השוויון.

עם זאת, חשוב להדגיש שהנתונים במסמך זה אינם משקפים את עומק המודעות והדרישה לתכנון וביצוע ברוח חוק השוויון כפי שהם נחשפים וכפי שניתן להבינם תוך קריאת כל חלקי החוק עצמו.

ריכוז הנתונים המתייחסים מפורשות למורשי הנגישות בחוקים ובתקנות, חושף באופן ברור את הכוח הרב ולפיכך גם את האחריות הרבה שהחוק נותן בידי מורשי הנגישות בתכנון, ביצוע ויצירה של סביבה פיזית וחברתית נגישה ובכלל התהליך של פתיחת דלתות החברה לשילובם ושיתופם השוויוני, באופן מכובד ועצמאי של אנשים עם מוגבלות.

על האחריות החברתית והאתיקה המקצועית של מורשי הנגישות ראו המאמר "מורשי נגישות מת"ס / שירות- האחריות החברתית".

מקורות

- חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998
- "חוק השוויון" – חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (תיקון מס. 2) התשס"ה-2005
- "חוק התכנון והבניה" – חוק התכנון והבניה תשכ"ה-1965, פרק ה1א: נגישות לאנשים עם מוגבלות, תיקון תשס"ה(3)
- "חוק רישוי עסקים" - חוק רישוי עסקים תשכ"ח-1968, נגישות לאנשים עם מוגבלות, תיקון מס' 22 התשס"ה-2005
- "תקנות נגישות למקום ציבורי חדש" – תקנות התכנון והבניה (בקשה להיתר, תנאים ואגרות) (תיקון מס' __), התשס"ח – 2008, (טיוטה 6.3.08)
- "תקנות נגישות למקום ציבורי קיים" – תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות למקומות ציבוריים קיימים), התשס"ז – 2007, (טיוטה 13.5.07)
- "תקנות נגישות לשירות" – תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות לשירות) התשס"ח – 2007, סעיף 28 (טיוטה 25.3.08)
- "תקנות נגישות למקום שאינו בניין" – תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות למקום ציבורי שאינו בניין), התשס"ח – 2008 (טיוטה)

- **"תקנות נגישות לאתר"** – תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות לאתר), התשס"ח – 2007 (טיוטה)
- **"תקנות דרכים נגישות"** – תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (דרכים - נגישות) התשס"ו – 2006 (טיוטה)
- **"תקנות השתתפות המדינה במימון"** – תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (השתתפות המדינה במימון התאמות), התשס"ו-2006